

Два века *Лешојиса Матице српске* (1824–2024)

Гордана Ђилас
Библиотека Матице српске, Нови Сад
gordanadjilas@gmail.com

Сажетак

Лешојис Матице српске је најстарији српски живи часопис који ове, 2024. године, обележава 200 година издавања. Основао га је новосадски професор Георгије Магарашевић (1793–1830). Издавање *Лешојиса* након треће свеске преузима Матица српска. Рад се бави прегледом основних програмских оријентација *Лешојиса* током смене бројних уредника, од којих су најзапаженији Георгије Магарашевић, Теодор Павловић, Јован Суботић, Јован Ђорђевић, Тихомир Остојић, Марко Малетин и Младен Лесковац. Од оснивања и широког програма Георгија Магарашевића, који је предвидео да буде часопис који се тиче целог словенског, а нарочито српског народа, мењао је концепцију, условљен друштвеним, политичким и идеолошким разлозима, све време стреми да постане српски књижевни научни часопис. Иако је то делимично постигнуто тек у периоду након Другог светског рата, а у потпуности распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, његова дуготрајност обавезује на неговање традиције и додатна истраживања његовог утицаја у савременом тренутку.

Кључне речи: *Лешојис Матице српске*, програмска оријентација, уредници, уређивање

Увод

*Лешојис Матице српске*¹ (у даљем тексту *Лешојис*) обележава 2024. године 200 година свог постојања. Овај несвакидашњи јубилеј веома је значајан за српску културу. На физиономију часописа непрестано су се преливали разни друштвени догађаји и искушења којима је био изложен. Израстајући од свесловенског до српског књижевног часописа прошао је кроз различите фазе. Најизразитији печат дале су му личности које су се старале о његовом издавању и уређивању и у највећој мери омогућиле да *Лешојис* данас буде домаћи часопис са најдужом традицијом и трајањем.

Првих четрдесет година *Лешојиса*

Оснивач, покретач и први уредник² *Лешојиса* је Георгије Магарашевић, професор новосадске гимназије. О својим намерама он је обавестио јавност у *Објавленију* штампаном у Бечу 18.

¹ *Лешојис Матице српске* спада у ред најстаријих живих књижевних часописа на свету, који, изузимајући периоде револуција и ратова, излази непрекидно, а континуитет се надомешћивао нумерацијом. *Лешојис* није излазио 1835. и 1836. јер је био забрањен рад Матице српске. Године 1849. имао је прекид због револуције у Аустрији; током Првог и Другог светског рата није објављиван. Обновљен је након Другог светског рата, 1946. године и од тада излази непрекидно.

² Уредници *Лешојиса*: Георгије Магарашевић (1824–1830), Јован Хаџић (1830–1831), Павле Стаматовић (1831–1832), Теодор Павловић (1832–1841), Јован Суботић (1842–1847), Сима Филиповић (1848), Јован Суботић (1850–1853), Јаков Игњатовић (1854–1856), Субота Младеновић (1856–1857), Јован Ђорђевић (1858–1859), Антоније Хаџић (1859–1869), Јован Бошковић (1870–1875), Антоније Хаџић (1876–1895), Милан Савић (1896–1911), Тихомир Остојић (1912–1914), Васа Стајић (1921), Каменко Суботић (1922–1923), Марко Малетин (1923–1929), Стеван Ђирић (1929), Светислав Баница (1929), Радивоје Врховац (1930), Тодор Манојловић (1931), Жарко Васиљевић (1932), Никола Милутиновић (1933–1935), Васа Стајић (1936), Никола Милутиновић (1936–1941), Живан Милисавец (1946–1957), Младен Лесковац (1958–1964), Бошко Петровић (1965–1969), Александар Тишма (1969–1973), Димитрије Вученов (1974–1979), Момчило Миланков (1979), Бошко Ивков (1980–1991), Славко Гордић (1992–2004), Иван Негришорац (2005–2012), Слободан Владушић (2013–2016), Ђорђе Деспич (2017–2020), Ђорђо Сладоје (2021–2023), Селимир Радуловић (2023–). Момчило Миланков је изабран за главног и одговорног уредника *Лешојиса*; није уредио ниједну свеску.

јануара 1823. године. Имао је спремно име новог часописа: *Србске лешојиси*.³ У *Објавленију* је изнео и садржај, неку врсту програма будућег часописа, који се „целог Словенског, а особито нашег Србског народа тичу“.⁴ Предвиђено је било да се у њему налазе месецослов, подаци о европским владарима и кратак статистички преглед њихових земаља, посебно Аустријског царства, о српском свештенству и официрима, биографије знаменитих Срба, географски и статистички преглед словенских народа, нарочито српског, библиографски подаци о знаменитим Србима, описи просветних и васпитних установа, историјска грађа, дела српских песника, писма и смесице (обавештења из научног и књижевног света).⁵

Први број часописа је штампао у Будиму Константин Каулиције (1790–1851), новосадски штампар, књиговецац и књијар. Вест о изласку прве свеске објављена је у другом броју чешког часописа *Чехослав*.⁶

Током шест година, колико је радио као уредник, Магарашевић је окупио бројне српске писце⁷ за сараднике. Рађајући се међу новом грађанском класом и новим погледима на националне циљеве, *Лешојис* је успео да се одржи у првим годинама свога излажења захваљујући Магарашевићу, који га је уређивао „скоро изнад својих могућности“.⁸ У овом периоду, након другог броја, осетиле су се и прве концепцијске измене у *Лешојису*; он „је у све већој мери постајао научни, претежно филолошки и историјски часопис, јер се све више прилога бавило ужим, стручним питањима, што га је удаљавало од првобитне концепције књижевног и популарног часописа“.⁹

Већ након треће свеске *Лешојиса* јавили су се проблеми са његовим излажењем. Од четврте, његово издавање преузима Матица српска.¹⁰ Ангажовањем оснивача Матице Јосифа Миловука (1787–1850), Јована Хацића (1799–1869), Андреје Розмировића (1789–1835), Јована Деметровића (1778–1830), Петра Рајића (1780–1855), Георгија Станковића (1782–1853) и Гаврила Бозитовца (1798–1866) омогућено је његово даље штампање.

Након Магарашевићеве изненадне смрти, уредник *Лешојиса* постаје Јован Хацић, један од оснивача Матице српске и угледни адвокат.¹¹ У раду му је помагао Павле Стаматовић, актуар и коректор *Лешојиса*, а задржана је Магарашевићева програмска концепција. Године 1832. уредништво преузима адвокат Теодор Павловић (1804–1854), који је имао широк круг пријатеља и познаника међу српским племством, мађарском аристократијом и словачким

³ *Лешојис* је током излажења мењао име: *Србске лешојиси*, од 1824, *Србски лешојис*, од 1830, *Новий сербски лешојис*, од 1837, *Србски лешојис* од 1842, *Србски лешојис*, од 1855, *Србски лешојис*, од 1864, *Српски лешојис*, од 1867, *Лешојис Матице српске*, од 1873.

⁴ Георгј Магарашевић, *Објавленије о Србској лешојиси* (У Новом Саду: [Георгије Магарашевић], 1823), 1.

⁵ Исто, 1–2.

⁶ *Čechoslaw* č. 2 (8. 1 1825): 16. О *Лешојису* је писано и у немачком часопису *IRIS*, 1827. године, који је почео да излази у Пешти исте године када и *Лешојис*. *Лешојис* је оцењен повољно, мада је повод за оцену белешка о Гримовом преводу Вукове граматике објављена у њему. – Томислав Бекић, „Први одјек о покретању *Србске лешојиси* у једном немачком часопису“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик* књ. 18, св. 1 (1970): 189–190.

⁷ Јанко Шафарик, Лукијан Мушицки, Јован Хацић / Милош Светић, Платон Атанацковић, Теодор Павловић, Јован Старија Поповић и др.

⁸ Живан Милисавцац, *Историја Матице српске*. Књ. 1 1826–1864 (Нови Сад: Матица српска, 1986), 178.

⁹ Историјска библиотека „Георгије Магарашевић“, преузето 12. 4. 2024, <https://istorijskabiblioteka.com/art:georgijetaagarasevic/#toc17>.

¹⁰ Матица српска је основана као књижевно-просветно друштво у Пешти. У Оснивачком писму од 4/16. фебруара 1826. створен је фонд Матице српске, а тог дана је прихваћен први устав који је израдио Јован Хацић. Циљ друштва је „распространеније књижевства и просвештенија народа Србског“. Устав Матице српске предвиђао је да Матица издаје и новине, својим средствима и да уредник буде плаћено лице. – Васа Стајић, „Устави Матице српске“, у *Матица српска*, Књ. 1, 1826–1926 (Нови Сад: Матица српска, 1927), 469. Од тада па до данас Матица је (основана две године након покретања *Лешојиса*) његов издавач.

¹¹ „Објавленије“, *Лешојис Матице српске* год. 6, част. [тј. књ. 20], част. 1 (1830): [176].

културним радницима.¹² Павловић је, преузимајући *Лешојис*, обећао да ће следити дотадашњи начин његовог уређивања. Концепцију је проширио објављивањем биографија знаменитих Срба, као и нових чланова Матице српске са звањима и титулама, чиме је уједно задобијао наклоност угледних чланова друштва, подижући углед Матице и *Лешојиса*. Након забране рада Матице српске 1835. и 1836, 10. новембра 1836. године, *Лешојис* излази под новим именом *Новиј сербскиј лешојис*, а прилоге објављују, значајни ствараоци. Павловић га је отворио за народну поезију, зачета је и књижевна критика, а спомиње се и замисао о оснивању Српског народног позоришта (1837).

Након Павловића уредништво је преузео Јован Суботић (1817–1886). У овом периоду, 1843–1847, *Лешојис* је доносио и библиографску грађу (текућу и ретроспективну) српских и хрватских књига и српске текуће штампе,¹³ текстове из националне историје, вести о новим књигама, часописима и листовима из српске и хрватске књижевности.

Када Матица одбије да се *Лешојис* штампа Вуковим правописом и народним језиком, Суботић даје оставку.¹⁴ Заменио га је адвокат Симеон Филиповић,¹⁵ који је уредио једну свеску када су уследили револуционарни догађаји 1848. онемогућивши било какав културни рад у Пешти.

Током револуције 1848/49. и после ње културни живот је замро, а велики број интелектуалаца сели се из Пеште у Нови Сад. На позив тадашњег председника Матице српске Павла Кочића, Суботић је поново преузео уређивање *Лешојиса* од 1850. до 1853. Без обзира на чињеницу да су већ у овом периоду текстови били разнородни и да су се теме проширивале, мишљење савременика било је да је *Лешојис* „неразумљив, нечитљив и незанимљив“.¹⁶

На препоруку Ј. Суботића, *Лешојис* је од 1854. до 1856. уређивао Јаков Игњатовић (1822–1889). Он је свој програм изнео у „Уводу“¹⁷ прве свеске коју је уредио и чланку „О програму *Лешојиса*“,¹⁸ у којима је истакао улогу сарадника, али и њихову незаинтересованост према властитој књижевности. Био је критички настројен према претходницима због инсистирања на панславистичком програму рада.¹⁹ Игњатовић је први уредник који је јавно изрекао да се мора напустити Магарашевићев „свеопшти“ приступ и да је неопходно да он буде сужен на националне оквири и практично уложио напоре да *Лешојис* заиста постане научни књижевни часопис. Своје ставове образлаже чињеницом да уредник може бити обучен и вешт у неколико струка, али не „универзаланжениј и жива енциклопедија свију – за народ полезни наука. Може бити тко у једној или у више струка вешт и научен, али да буде уједанпут – историограф, биограф, филолог, статистик, стихотворац, и. т. д. једном речи: да учредник испуни Летописа листове по обширном смислу програма, то је изискивати невозможно“.²⁰ Нажалост, у свом науку није успео због недостатка подршке и незаинтересованости сарадника. Радослав Ераковић

¹² Захваљујући Павловићу, Сава Текелија (1761–1842), један од најимућнијих и најугледнијих Срба, потоњи Матичин добротвор и председник, постао је члан Матице српске 1833, што је, уз улазак других богатијих и угледних Срба, омогућило да се планирају далекосежни подухвати, и што се показало као велика инвестиција у будућност.

¹³ Види: Лазар Чурчић, „Доприноси Јована Суботића нашој библиографији“, *Библиотекар* год. 15, бр. 5 (1963): 350; Душан Панковић, *Српске библиографије 1766–1850* (Београд: Народна библиотека Србије; Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1982), 103.

¹⁴ Теодора Петровић, „Јован Суботић као уредник Летописа: (1842–1847; 1850–1853)“, *Лешојис Матице српске* год. 126, књ. 366, св. 2 (1950): 120.

¹⁵ У доступној литератури до сада се не наводе године рођења и смрти Симеона/Симе Филиповића; помиње се као сарадник Теодора Павловића у редакцији *Српских народних новина*. – Јаков Игњатовић, *Райсодије из прошлости српској живојш*: мемоари (Нови Сад: Матица српска, 1953), 33, 73.

¹⁶ Милисавац, *Историја Матице српске*. Књ. 1, 1826–1864, 700.

¹⁷ Јаков Игњатовић, „Увод“, *Лешојис Матице српске* год. 28, књ. 89 (1854): 1–2.

¹⁸ Јаков Игњатовић, „О програму Летописа“, *Лешојис Матице српске* год. 28, књ. 89 (1854): 3–4.

¹⁹ Радослав Ераковић, „Историја једне уредничке самоће“, у *Седми међународни интердисциплинарни симпозијум Сусреш култура*, ур. Ивана Живанчевић Секеруш и Небојша Мајсторовић (Нови Сад: Филозофски факултет, 2014), 130.

²⁰ Игњатовић, „О програму Летописа“: 4.

пише да је уређивање пештанског *Лешојиса* „током педесетих година 19. века представљало веома незахвалан посао“,²¹ јер је већи проблем било одсуство сарадника него полицијска цензура, а *Лешојис* је опстојавао у сенци новосадске *Седмице*.²² Игњатовић је, не наилазећи на адекватну сарадњу нити добар одзив читалаца, као и због чињенице да није успео да модернизује часопис, дао оставку.²³

Субота Младеновић (1791–1863) био је уредник свезака 94–96 током 1856/57. године. „Са Младеновићем се завршава стара епоха у историји *Лешојиса*, а његова је заслуга што је часопису вратио његову књижевну физиономију и што је покушао да у ‘мртвом мору’ тадашњег књижевног тренутка нађе какве-такве клице живота, у чему је успео више но његови претходници.“²⁴

Јован Ђорђевић (1826–1900) дошао је у Матицу крајем 1857. године, на наговор владике Платона Атанацковића, а као секретар и уредник *Лешојиса* (по први пут су ове две функције спојене). Уредио је три свеске – свеске 97 и 98 за 1858. годину и 99 за 1859. годину. Предлагао је организационе реформе и промене у уређивању, као и да се чешће објављује²⁵, те да се прилози плаћају, да Књижевни одсек оцењује радове, да се регулишу језичка и правописна норма. Осим тога, предлагао је да се *Лешојис* поклања оснивачима Матице, сарадницима, редакцијама српских новина, библиотекама, научницима, што је и прихваћено, а чиме је свакако проширен и његов утицај. Оставку на место секретара поднео је недуго након писма које је написао Јован Хаџић (а потписао га је и Јован Суботић), у којем се изражава незадовољство његовим радом.

Након Ђорђевића уредништво преузима Антоније Хаџић (1831–1916), од стоте књиге за 1859. до књ. 112 за 1867/1869. У првом броју који је уредио донео је „Уредниковъ предговоръ“, свестан да ће после Јована Ђорђевића, који је *Лешојис* дигао у висине на којима никада до тада није био, тешко одржати исти ниво. Васо Милинчевић види *Лешојис* Антонија Хаџића као књижевно-поучну ревију са јаком дозом историцизма.²⁶ Лаза Чурчић му приписује и заслуге да је Матица српска захваљујући њему, као уреднику *Лешојиса*, „прва међу српским просветним, књижевним, културним и научним друштвима прихватила Вуково писмо и правопис“²⁷.

Од потпуног прихватања реформисане ћирилице и правописа до књижевног и научног часописа

Јован Бошковић (1834–1893), као уредник *Лешојиса Матице српске* од 1871. године, први је у потпуности и доследно применио нови правопис и успео је да *Лешојис* за време док га је уређивао постигне ажурност у излагању, јер је у време Бошковићевог постављења часопис изашао за године 1867–1869. Бошковић мења назив *Лешојиса* у српски (не србски као до тада) и Матица постаје српска (не србска). Облик српски носи и 112. књига *Лешојиса* коју је уредио Антоније Хаџић и која је изашла 1871, дакле у време када је Бошковић већ био уредник. По

²¹ Ераковић, „Историја једне уредничке самоће“, 127.

²² *Седмица: лист за науку и забаву* (1852–1858) је био новосадски магазин забавног и поучног карактера, дадатак *Србског дневника* (1852–1864), који је покренуо Данило Медаковић (1819–1881). Доносио је забавне, књижевне и историјске радове – оригиналне и преведене.

²³ Јаков Игњатовић, „Промена у уредништву Србског Летописа“, *Лешојис Матице српске* год. 30, књ. 93 (1856): 66.

²⁴ Милисавец, *Историја Матице српске*. Књ. 1, 1826–1864, 709.

²⁵ Исто.

²⁶ Васо Милинчевић, „‘Летопис Матице српске’ под првим уредништвом Антонија Хаџића (1859–1869)“, у *Научни састанак слависта у Вукове дане*, [књ. 5]: реферати и саопштења, ред. Драгутин Мирковић и Радмила Пешић (Београд: Међународни славистички центар, 1976), 51.

²⁷ Лазар Чурчић, „Антоније – Тона Хаџић: секретар и председник Матице српске“, *Раг Матице српске* год. 14, бр. 21 (1984): 69–79.

одлуци Књижевног одељења од 14/26. септембра 1871, Бошковић је добио задатак да уреди *Лешојис* за 1870–1871, а остао је као заменик секретара и уредник *Лешојиса* до краја 1875. Прве две књиге које је уредио имале су промењен наслов часописа у *Српски лешојис*, али су потом враћене на пређашњи назив, који је задржан до данас.

Након оставке Јована Бошковића, уредништво поново преузима Антоније Хаџић, а *Лешојис* касни са излажењем. Након Скупштине Матице српске 1879. године, на предлог Мише Димитријевића, потпредседника Књижевног одељења, одлучено је да *Лешојис* буде књижевни часопис и да излази редовно. Прва свеска појавила се 1880. године.²⁸ *Лешојис* се штампа у 1200 примерака, а од 1881. доноси српско-хрватску и словенску библиографију, као и библиографије страних књижевности. Међутим, оцене новоконципираног часописа нису биле онакве какве су очекиване.²⁹

Уредништво је од А. Хаџића преузео Милан Савић (1845–1930), од 1896. до 1911. (100 књига). На унутрашњој страни корица првог броја који је уредио он је позвао на претплату за *Лешојис*, а истовремено је изнео и уређивачки програм у којем се нашло места и за библиографије.³⁰ Савић је у програмском тексту „Приступ“ истакао да ће се *Лешојис* претежно бавити литературом, уметношћу, науком и културом српског народа. Милицавац сматра да је Савић успео да *Лешојис* изгради у „модерну књижевну ревију европскога профила и ранга“.³¹ Савремени истраживачи су мишљења да је *Лешојис* у то време био подједнако научни и књижевни часопис, са савременим прилозима.³²

Тихомир Остојић (1865–1921), професор Српске православне велике гимназије у Новом Саду, потоњи декан Филозофског факултета у Скопљу и музиколог, уређивао је *Лешојис* од 1912. до 1914.³³ Планирао је његово уредно излажење и подизање квалитета радова у часопису. Иако није одбацио словенски програм, залагао се за западноевропску културу, а требало је да *Лешојис* обухвати и друштвени живот и науку и књижевност. Заједно са Милутином Јакшићем, Јованом Радонићем и Станојем Станојевићем покренуо је часопис *Покрећ* 1912. године, чија је једна свеска посвећена Матици српској, док су *Лешојис* сматрали местом за претресање свих проблема Војводине. Т. Остојић је основао и „Збор за друштвено просвећивање и књиге за народ“ и покренуо збирку „Књиге за народ“.³⁴

Остојић је свој рад, заснован на активностима Матице српске на пољу описмењавања и просвећивања народа, у којима је активно учествовао, који је једним делом подстакнут и радом Покрета за школску хигијену и народно просвећивање³⁵ и Културне лиге³⁶ (коју су основали професори Београдског универзитета са истим циљевима) пренео у активности *Лешојиса*. Овај његов плоносни наум зауставио је Први светски рат, током кога *Лешојис* није излазио.

²⁸ Прилоге објављују Јован Јовановић Змај, Милан Савић, Милан Ђ. Милићевић, Милорад П. Шапчанин, Милан Јовановић, Ђорђе Рајковић, Ђорђе Натошевић.

²⁹ Види: Никола Радојчић, „Стогодишњи рад Матице српске око историје“, у *Матица српска 1826–1926* (Нови Сад: Матица српска, 1927), 216–218; Васа Стајић, „Рад Матице српске на развијању књижевности“, у *Матица српска 1826–1926* (Нови Сад: Матица српска, 1927).

³⁰ У првом броју који је уредио донет је садржај свих *Лешојиса* од 1. до 184. књиге.

³¹ Живан Милицавац, *Историја Матице српске*. Део 3, 1880–1918 (Нови Сад: Матица српска, 2000), 251.

³² Васа Милинчевић, „Милан Савић као уредник Летописа Матице српске“, *Лешојис Матице српске* год. 177, књ. 468 (2001): 496–507.

³³ Тихомир Остојић, „Приступ новог уредника“, *Лешојис Матице српске* год. 87, књ. 285, св. 1 (1912): 20–21.

³⁴ Тих. Остојић, „Књиге за народ“ у *Конференција у Матици српској о „Књигама за народ“: 11. (24. септембра 1902)* (Сремски Карловци: Српска манастирска штампарија, 1902).

³⁵ *Светлост: илустрирани месечни часопис: орган Друштва за школску хигијену и народно просвећивање*. – 1–5 (1908–1912).

³⁶ *Рад Културне Лиге у 1910–1911. години: прештампано из „Српских новина“* (Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1911).

Лешојис Матице српске као спона књижевности и науке

Након завршетка Првог светског рата за уредника *Лешојиса* постављен је Васа Стајић (1878–1947), који је уредио тристоту књигу за године 1914–1921. Јубиларна књига штампана је после 20. априла 1921, доносећи прилоге научног и публицистичког карактера и теме друштвеног просвећивања.³⁷ Након присаједињена Војводине Србији 1918. године, Матица више није имала улогу водеће културне установе Срба у Аустроугарској монархији и Аустрији, па је свој рад прилагођавала новим друштвено-политичким условима. *Лешојис* је одговорио активним односом према српској култури на читавом подручју Југославије и дијелом српског духовног простора.³⁸

Каменко Суботић (1870–1932), библиотекар Библиотеке Матице српске, уредио је 301. књигу *Лешојиса* (1922/23). Након ове књиге Књижевно одељење је усмерило посебну пажњу на *Лешојис* и прва свеска 302. књиге изашла је у октобру 1924, са уводником „Шта бисмо хтели“ Радивоја Врховца, председника Матице српске. *Лешојис* је у овом тексту замишљен у најширем „обујму појма културе“,³⁹ са широким кругом сарадника, у спрези књижевности и науке, тј. као „књижевна и научна смотра“.⁴⁰ У тиражу од 4000 примерака, појавио се и у новој опреми која је изазвала бројне негативне коментаре.

Марко Малетин (1890–1968) био је секретар и уредник *Лешојиса Матице српске*; потписан је као уредник од октобра 1924. до јула 1929. (уредио је 20 књига у 60 свезака). У овом периоду *Лешојис* излази редовно једном месечно. Предвиђено је било да поставља проблеме Војводине, проучава и тражи решења, да прати развој односа Војводине према Краљевини СХС и народу, проучава живот народних мањина у Војводини, да информише о приликама у матичним земљама мањина, да уноси нове идеје и нивелише културни развој, како би наш народ издржао утакмицу с културно спремнијим и јачим народима. Милисавац у томе види наставак идеја Тихомира Остојића: „Основна идеја-водиља новог *Лешојиса* била је она коју је поставио у своје време Тихомир Остојић: да буде регистратор и регулатор савременог друштвеног живота“.⁴¹

Залагао се да *Лешојис* излази тачно, уредно и технички беспрекорно, а да истовремено остане на високом научном и уметничком нивоу успевајући да отвори и потпуно нова подручја⁴² попут филма.

Стогодишњицу Матице српске *Лешојис* обележио је свечано 311. књигом. Радило се о троброју за јул, август, септембар 1927. године. Прилоге су објавили већином стални и угледни сарадници које је Малетин до тог времена успео да окупи. *Лешојис* је штампан у 4000 примерака.

Током 1928. године уз *Лешојис* су штампани и *Прилози Лешојису Матице српске* које је уредио Васа Стајић.⁴³

³⁷ Васа Стајић, „Матица српска и организовање друштвеног просвећивања у Војводини“, *Лешојис Матице српске* год. 96, књ. 90–106 (1914–1921): 90–106.

³⁸ Душан Попов, *Историја Матице српске*. Књ. 4, 1918–1941 (Нови Сад: Матица српска, 2001), 604.

³⁹ Радивој Врховац „Шта бисмо хтели“, *Лешојис Матице српске* год. 98, књ. 502, св. 1 (1924): 4.

⁴⁰ Исто.

⁴¹ Живан Милисавац, *Матица српска: 1826–1964* (Нови Сад: Матица српска, 1965): 138. Миливој Ненин *Лешојис* у Малетиновом уређивању назива „жилом куцавицом читаве Матице“. – Миливој Ненин, „Лако је било робовати“, *Лешојис Матице српске* год. 177, књ. 467, св. 6 (2001): 911.

⁴² Скоро три године објављивао је текстове Милутина Миланковића *Кроз васиону и векове: њисма једној астронаму*. Тридесет Миланковићевих писама штампано је у 24 свеске *Лешојиса*.

⁴³ Први прилог изашао је уз фебруарски број *Лешојиса*, књига 315, св. 2. Наиме, Књижевни одбор Матице српске сматрао је да ће оваквим начином допринети развоју музејске и архивске културе у Војводини. Планирано је да *Прилози* излазе повремено, сваког другог месеца, а за време док је Малетин уређивао *Лешојис* изашло их је шест. Они су на неки начин и најважнија будућих *Новосадских биографија*, које ће Стајић штампати од 1936. до 1956. године.

У тексту „Летопис Матице српске између два рата“, објављеном у зборнику *Научни састајнак слависта у Вукове дане* 1976, Бошко Новаковић тврди да је *Лешојис* након рата био само наставак претходних свезака, а да је тек доласком Марка Малетина на место уредника успео да подигне квалитет на један виши ниво. Новаковић је, даље, већи део своје пажње усмерио на књижевне прилоге у *Лешојису*. „У том *Лешојису*, који је сад ухватио корак, концепцијска ширина погодује карактеру часописне трибине не само за писце различитих нараштаја – што је, уосталом, и услов добро виђеног континуитета – већ и различитих идејних, стилских, методских опредељења. Тако на страницама часописа, једни уз друге, дефилију традиционалисти и модернисти, напредни и конзервативни, снажно изражене индивидуалности и малокрвни епигони“. ⁴⁴ Закључује да је оставком Марка Малетина на место уредника *Лешојиса* дошло до нове кризе у његовом уређивању, која ће потрајати све до 1933. године.

Живан Милисавец у *Лешојису* Марка Малетина види озбиљну и угледну књижевну и друштвену ревију у време када је у земљи било веома мало сличних и један од светионика демократске мисли у доба када се над старом Југославијом све више надвијао мрак апсолутизма и антидемократске владавине. Након последње свеске за јул 1929, свеску за август уредио је Матичин Одбор, а потом Стеван Ђирић (1886–1955), потоњи министар просвете и председник Народне скупштине и то три свеске: септембарску, октобарску и новембарску за 1929. годину. У њима су, осим књижевних, објављивани и прилози из музике, економије, политике и науке. Децембарска свеска (1929) донела је потпис новог уредника, Светислава Банице (1889–1935), и то је једина свеска коју је уредио. ⁴⁵

Радивоје Врховац (1863–1946), председник Матице српске, потписује као уредник јануарску свеску за 1930, с програмским текстом „За потпуно духовно јединство“. Видео је *Лешојис* на „национално-културном задатку“, а то што још увек имамо „две буквице и два књижевна језика [...] права је ситница“. ⁴⁶ Уредио је укупно осам свезака задржавајући постојећу концепцију, проширујући списак сарадника, доприносећи југословенском нивоу *Лешојиса* и промовишући млађе писце.

Тодор Манојловић (1883–1968) постављен је 1931. за секретара Матице српске и уредника *Лешојиса*. Уредио је осам свезака за исту годину и начинио *Лешојис* превасходно књижевним часописом. Оптуживали су га да је од модернисте постао традиционалиста и, уопштени преглед текуће периодике показује да је доживео највећи број напада. Разрешен је дужности са образложењем да се „немарно односио према својим обавезама“ ⁴⁷ и да није обављао уговорене послове секретара. ⁴⁸

Током 1932. године, песник Жарко Васиљевић (1892–1946) радио је као вршилац дужности секретара Матице српске и уредника *Лешојиса* (уредио је укупно шест свезака). Послове уређивања је савесно обављао налазећи нове претплатнике и сараднике. Као и његови претходници, трудио се да изнивелише прилоге из књижевности са прилозима из историје, педагогије, права, грађевинарства.

Никола Милутиновић (1879–1969) је био главни уредник *Лешојиса Матице српске* од јануара 1933. до децембра 1935. (књ. 335–344). Васа Стајић, који је за председника Матице дошао у септембру 1935, стално је био у сукобу Милутиновићем од кога је један кратак временски

⁴⁴ Бошко Новаковић, „Летопис Матице српске између два рата“, у *Научни састајнак слависта у Вукове дане*, [књ. 5]: реферати и саопштења, ред. Драгутин Мирковић и Радмила Пешић (Београд: Међународни славистички центар, 1976), 73.

⁴⁵ Оно што у ово време (1929) тече у континуитету у *Лешојису* је есеј Милана Савића о Лази Костићу, један од најлепших о њему икада написаних.

⁴⁶ Радивој Врховац, „За потпуно духовно јединство“, *Лешојис Матице српске* год. 104, књ. 323, св. 1 (1930): 4.

⁴⁷ Д. Сабовљев, „Библиографија Тодора Манојловића“ (докторска дис., Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2014), 11.

⁴⁸ Миливој Ненин види у *Лешојису* Тодора Манојловића „искорак из прошлости у књижевну актуелност. – Миливој Ненин, „Лако је било робовати“: 912.

интервал преузео уређивање (од јануара до августа 1936, књ. 345–346). Стајић је имао амбиције да *Лешојис* постане „књижевни часопис југословенског значаја“,⁴⁹ што је изазвало незадовољство међу подељеним југословенским културним ствараоцима.⁵⁰ Опште политичке и културне прилике онемогућиле су га да обавља послове уредника како је замислио, па је због тога, али и због неслагања са радом Управног одбора Матице, 1936. поднео оставку.

Милутиновић је свој рад наставио од септембра/октобра 1936. до јануара/фебруара 1941. (књ. 346–355). Душан Попов сматра да је избором Милутиновића за секретара и уредника *Лешојиса* завршено раздобље привременог стања у Матици српској и да је отпочело њено консолидовање.⁵¹

Лешојис Матице српске као југословенски и српски књижевни часопис

Рад у Матици српској обновљен је након завршетка Другог светског рата. Никола Милутиновић је припремио једну свеску *Лешојиса*, која је забрањена. Скупштина Матице српске 2. септембра 1945. бира, опет, Васу Стајића за председника, а на првој седници Управног одбора, уместо Николе Милутиновића, за привременог секретара и одговорног уредника *Лешојиса* Живана Милисавца (1915–1997). Милисавец је уређивао *Лешојис* од јануара/фебруара 1946. до децембра 1957, а у првом броју који је уредио обратио се програмским текстом „Тражење и сналажење“. Од 1947. *Лешојис* излази у две књиге са по шест свезака. Послератно време наметало је „обавезе према директивним, јубиларним и пригодним чланцима“, те „није било много места за оригинално књижевно стварање, док га за преведену поезију и прозу неко време неће бити никако!“⁵² Бројни сарадници *Лешојиса* били су српски и хрватски писци, а доносио је и прилоге о културним и књижевним актуелностима југословенске књижевности из Босне, Црне Горе и Хрватске. У *Лешојису* је покренута анкета о питањима српско-хрватског књижевног језика – заједничког језика, писма и правописа – у јесен 1953, а окончана је усаглашеним закључцима које *Лешојис* обзнањује у јануару 1955. Покретање анкете резултирало је *Новосагским договором* 1960. године и израдом *Правојиса српскохрватској језика*. Међу истраживачима анкета је оцењена као најзначајнији Милисавчев допринос у *Лешојису*, док поједини сматрају да је најимпресивнији *Лешојисов* пројекат тог времена рубрика *Листајући часописе*, у којој је Александар Тишма од средине 1953. до краја 1965. објавио хиљаду и сто вести-есеја о књижевном, духовном и општем животу света и века.⁵³

⁴⁹ Никола Л. Гаћеша, „Свестрана слика значајног раздобља“, *Лешојис Матице српске* год. 177, књ. 467, св. 6 (2001): 902.

⁵⁰ Нпр. Крлежа није желео да се његови текстови нађу поред текстова Милоша Црњанског.

⁵¹ Душан Попов, *Историја Матице српске*. Књ. 4, 1918–1941, 435.

⁵² Славко Гордић, „О уредничкој делатности и мемоарској прози Живана Милисавца“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик* књ. 64, св. 2 (2016): 511. У беседи на Свечаној седници Матице српске 16. фебруара 2000 поводом 175 година *Лешојиса*, Гордић посматра *Лешојис* у периоду када га уређују Живан Милисавец и Младен Лесковац као часопис који науштрб литерарних тема региструје друге науке попут школства, културе, уметничког стваралаштва политике, библиографије. – Славко Гордић, „Једна ‘Летописова’ деценија“, *Лешојис Матице српске* год. 176, књ. 465, св. 5 (2000): 605–615. У *Лешојису* је марта 2001. објављен текст „Прослава јубилеја 16. фебруара 2001“, а беседу о Матици одржао је њен актуелни председник Божидар Ковачек, који у *Лешојису* види тежњу Матице да одржи националну саборност, све до 1918. године. – „Прослава јубилеја 16. фебруара 2001“, *Лешојис Матице српске* год. 177, књ. 467, св. 3 (2001): X.

⁵³ Српска академија наука и уметности (Огранак у Новом Саду) објавила је књигу (у два тома) Александра Тишме *Светска књижевност у Лешојису Матице српске*, 2006. године. Књигу је приредила Анкица Васић. У њој су сабрани прикази и коментари књижевних збивања из страних књижевности Александра Тишме које је од 1953. до 1965. објављивао у *Лешојису* у рубрикама *Листајући часописе* (око 200 светских часописа) и *Живот међу реговима*. Чланке у наведеним рубрикама је потписивао псеудонимом П. Г. (Павле Гост) и потписом А. Тишма, пишући о алжирској, америчкој, арапској, аустријској, бурманској, грчкој, данској, енглеској, израелској (хебрејској), индијској, ирској, италијанској, јапанској, јужноафричкој, канадској, латиноамеричкој, мађарској, немачкој, новозеландској, норвешкој, пољској, португалској, руској, турској, француској, чешкој, швајцарској, шведској и шпанској књижевности. Чини се недовољно запаженим да је овим текстовима Тишма отварао *Лешојис* према светским токовима у књижевности, дајући им и понешто од личног укуса, али и духа и стила великог европског писца.

Обнова Матице, по Младену Лесковцу, започиње управо 1945. године у социјалистичкој Југославији, када она, постепено формирајући адекватне кадрове, постаје све више научна установа, а *Лешојис* негује култ књижевности.⁵⁴

Након Живана Милисавца, уредништво *Лешојиса* преузима Младен Лесковац (1904–1990), историчар књижевности, преводилац, књижевник (јануар 1958 – децембар 1964). Уредништво се обратило текстом без наслова у првом броју, у којем изражава намеру да *Лешојис* не буде само традиција већ и „витални фактор културе наше речи и језика“.⁵⁵ Лесковац је утемељио сталну рубрику *Превод њоезије*.

Бошко Петровић (1915–2001), песник, прозни писац, потоњи секретар, председник и почасни председник Матице српске, био је уредник *Лешојиса* од јануара 1965. до јуна 1969. Установио је сталне рубрике *Прилози*, *Превод њоезије*, *Време садашње*, *Сећања*, *Књижевна историје*, *Прочићано*, које су се мењале по потреби.

Наредни уредник *Лешојиса* био је Александар Тишма (1924–2003). У овом периоду *Лешојис* има три сталне рубрике, у првој се објављују приповетке, песме, хронике, драме и нема генерички назив, а друге две су *Писци и књије* и *Позоришће*, а мењане су повремено у складу са прилозима. Увео је рубрику *У овом броју*, са краћим биографским подацима о ауторима *Лешојиса*.

Након А. Тишме, уредник постаје Димитрије Вученов (1911–1986), од априла 1974.⁵⁶ до децембра 1979. У ових пет година објављивани су темати *Из њоезије америчких Индијанаца*, *Из савремене њословенских Русина*, *Из савремене румунске њоезије*, а повремено и текстови друштвено-политичког садржаја.

Лешојис је шестом свеском за децембар 1975. године обележио 150 година излажења. На корицама је истакнуто: „Летопис Матице српске: 1825–1975“.⁵⁷ Уводним текстом „‘Летопис’ у временима и времена у ‘Летопису’“.⁵⁸ Вученов је као његову вредност истакао објављених 416 књига на милион страна и 3000 сарадника.

Са читаоцима се поздравио кратком белешком „Од уредника“⁵⁹, остављајући свој, и рад сарадника суду историје и пожелевши новом уредништву успех у раду. На место главног и одговорног уредника изабран је Момчило Миланков, писац родом из Српске Црње, уредник у Издавачком предузећу Просвета. Миланков није уредио ниједан број, смрт га је сустигла 22. октобра 1979.⁶⁰

Бошко Ивков (1942–2010), песник и прозни писац из Новог Сада, уређивао је *Лешојис* од јануара 1980. до децембра 1991. Прилози су груписани у неколико рубрика, од којих су сталне поезија и проза, огледи и књижевна критика. Повремене су о позоришном, ликовном, филмском *Лешојису* и рубрика *Лешојис Лешојиса*, *Лешојис Матице* које нису заживеле, као и актуелне друштвено-политичке теме.

⁵⁴ Младен Лесковац, „Сто педесет година Матице српске“, *Лешојис Матице српске* год. 153, књ. 419, св. 2 (1977): 159. На ову мисао се наставља и Бошко Петровић у тексту „Матица српска – њен стари и нови лик у нашем времену“, који се позива на статут Матице српске који је саставио Јован Хаџић и у којем стоји да је задатак Матице да „негује књижевност и шири просвету у српском народу“. Посматрајући *Лешојис* као Матицино главно и задуго једино гласило свог књижевног и научног рада Петровић истиче да је *Лешојис* редовно доносио „прилоге аутора с којима је и међу којима је живео“: Хрвата, Мађара, Словенаца, Словака... – *Лешојис Матице српске* год. 153, књ. 419, св. 2 (1977): 161–170. Оба текста су са Свечане академије Матице српске, од 9. децембра 1976, када је обележено 150 година од настанка Матице српске.

⁵⁵ [„Од уредништва“], *Лешојис Матице српске* год. 134, књ. 381, св. 2 (1958): 1. У новом уредништву су осим Младена Лесковца били Борислав Михајловић Михиз (тада управник Библиотеке Матице српске), Бошко Петровић и Александар Тишма, прозни писци, есејисти, драматурзи.

⁵⁶ Иако на последњој страни *Лешојиса* стоји белешка „Од уредништва“ у којој се читаоци обавештавају да је крајем децембра истекао мандат уредништву *Лешојиса*, као и свим изборним телима Матице, Вученов је потписан као уредник од априла 1974. – „Од уредништва“, *Лешојис Матице српске* год. 150, књ. 413, св. 4 (1974): [475].

⁵⁷ Данас је прихваћено да је *Лешојис* почео да излази 1824. године

⁵⁸ Димитрије Вученов, „‘Летопис’ у временима и времена у ‘Летопису’“, *Лешојис Матице српске* год. 151, књ. 416, св. 6 (1975): [535–537].

⁵⁹ Димитрије Вученов, „Од уредника“, *Лешојис Матице српске* год. 155, књ. 424, св. 6 (1979): 2147.

⁶⁰ Милан Пражић, „Одломци драме живљења“, *Лешојис Матице српске* год. 156, књ. 425, св. 1 (1980): 15–18.

Славко Гордић, доктор филолошких наука и писац, уређивао је *Лешојис* од јануара 1992. до децембра 2004. У том периоду установљене су сталне рубрике *Поезија и проза*, *Опеледи*, *Вибрације*, *Кришика* и допуњаване су сходно објављиваним прилозима: *Акценти*, *Наслеђе*, *Разговори*. У овом периоду организовани су разговори *Савремено српско песништво*, *Савремена српска проза – енима постмодерне и после*, *Ново откриће стварности*, а објављени су и темати *Ново читање традиције*, *Есеј на измаку века – преласи или расипање*, *Савремено књижевно преводилаштво*, са округлих столова одржаних у Матици српској.

Песник, универзитетски професор и данас актуелни председник Матице српске Иван Негришорац (Драган Станић) на место уредника *Лешојиса* дошао је у јануару/фебруару 2005, а последња свеска коју је уредио је свеска за децембар 2012. Програмски текст „Неколико напомена“ објављен је у првом броју који је уредио, а сто осамдесет година *Лешојиса*, како наглашава, обавезују „на поштовање начела толеранције и његову мудру уградњу у саме темеље данашње српске књижевности и културе“.⁶¹ У овом периоду *Лешојис* је имао сталне рубрике које се нису мењале: *Поезија и проза*, *Опеледи*, *Сведочанства*, *Кришика*, а садржани су и подаци о ауторима. Објављивани су прилози савремених српских књижевника, без обзира на поетичка опредељења, и млађи и старији. Такође је објављено неколико темата националне оријентације и традиције: *Српске средњовековне теме*, *Матица српска у Црној Гори*, *Њеџош у Матици српској*, *Лаза Косић*, *Косовски божури*, као и *Три пољска песника*, *Из новије бујарске књижевности*. Критици дела савремених стваралаца посвећена је значајна пажња.

Поред углавном сталних рубрика из савремене српске поезије и прозе *Лешојис* (2013–2016) за време уредништва Слободана Владушића, писца и универзитетског професора одликује се тематима *Полис/металополис*, *Српски роман XIX века*, „*Висока*“ и „*ниска*“ књижевности – *са наводницима или без њих?*, *Иван В. Лалић*, *Књижевности и интернет*, *Српске цркве и манастири у књижевности*, *Постдемократија...* а поједини бројеви су комплетно посвећени само њима: *Дешетивска прича*, *Анкеја: Поезија будућности*. Владушић је оживео теме из филма, и увео *Блој* као рубрику.

Песник и универзитетски професор Ђорђе Деспић наставио је од 2017. до 2020. са тематима из савремене књижевности, као и блоковима о компаративном проучавању књижевности, рецепцији савремених уметника, авангардним покретима и родном кодирању. У организацији *Лешојиса* одржана су два округа стола: *Имају ли интелектуалци будућности?* и *Аутошовинизам и космополилизам*, а радови су у целини објављени. Објављен је и темат *Српска проза данас*. Преовлађују текстови и критика посвећени савременим писцима, али и превредновању традиције.

Ђорђо Сладоје, песник, у периоду 2017–2020. следио је дефинисане рубрике у *Лешојису*. Како сам пише, „на страницама Летописа истакнуто мјесто заузима оригинална домаћа књижевност – поезија и проза које настају сада и овдје“, али је он „једним дијелом и научни часопис, па се сходно томе објављени прилози из науке о књижевности – теоријски, књижевноисторијски, критички и други вреднују, односно бодују [...] у рубрици ‘Сведочанства’“, у „виду класичног, монтењевског есеја, записа, бесједа о разним књижевним, културним и научним проблемима и феноменима“; у њему пишу књижевници, али и „други значајни ствараоци из различитих области“.⁶² Поводи (годишњице) посвећени су савременим српским и европским песницима.

Селимир Радуловић песник и управник Библиотеке Матице српске је актуелни уредник *Лешојиса* од априла 2023. (књ. 511, св. 4). Задржане су сталне рубрике, са том разликом што се у *Поезији и прози* осим српских представљају и македонски, италијански, руски песници.

⁶¹ „Неколико напомена“, *Лешојис Матице српске* год. 181, књ. 475, св.1/2 (2005): 255.

⁶² Ђорђо Сладоје, „Летопис Матице српске некад и сад“, 1. 7. 2022, преузето 24. 2. 2023, <https://www.kcns.org.rs/agora/letopis-matice-srpske-nekad-i-sad/>.

Закључак

Летопис Матице српске је најстарији живи часопис код Срба и наш најстарији књижевни часопис. Током смене бројних уредника, од којих су најзапаженији Георгије Магарашевић, Теодор Павловић, Јован Суботић, Јован Ђорђевић, Тихомир Остојић, Марко Малетин и Младен Лесковац, изазивао је опречне реакције, често условљене друштвеним, политичким и идеолошким разлозима, као и променама духа времена. *Летопис* је сачувао своју традицију, без обзира на чињеницу да су личности које су највише допринеле његовом развоју доживљавале највише осуда и критика. Он је, суочавајући се притом с бројним неприликама (нередовно излажење, недостатак сарадника, недостатак материјалних средстава, лутање у уређивачкој политици), регистровао културни живот српског народа. Током два века трајања, отворен за ствараоце разних оријентација, постао је, као заштитни знак Матице српске, један од стожера наше духовне и културне историје.

Након Другог светског рата *Летопис*, слабљењем Југославије, а на крају и њеним распадом и потом формирањем научних одељења у Матици српској, постаје књижевни часопис. Тако је решено питање какав би часопис *Летопис* требало да буде: књижевни или научни. Формирањем научних зборника, Матица српска је оставила простор да након Другог светског рата *Летопис* постепено постане превасходно књижевни часопис националне оријентације, који данас излази у редовним месечним свескама.

Литература и извори:

1. Bekić, Tomislav. „Prvi odjek o pokretanju Serbske letopisi u jednom nemačkom časopisu“. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* knj. 18, sv. 1 (1970): 189–190.
2. *Čechoslaw* č. 2 (8. I 1825): 16.
3. Čurčić, Lazar. „Antonije – Tona Hadžić: sekretar i predsednik Matice srpske“. *Rad Matice srpske* god. 14, br. 21 (1984): 69–79.
4. Čurčić, Lazar. „Doprinosi Jovana Subotića našoj bibliografiji“. *Bibliotekar* god. 15, br. 5 (1963): 346–354.
5. Eraković, Radoslav. „Istorija jedne uredničke samoće“. U *Sedmi međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura*. Ur. Ivana Živančević Sekeruš i Nebojša Majstorović, 127–136. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2014.
6. Gaćeša, Nikola L. „Svestrana slika značajnog razdoblja“. *Letopis Matice srpske* god. 177, knj. 467, sv. 6 (2001): 898–904.
7. Gordić, Slavko. „Jedna ‘Letopisova’ decenija“. *Letopis Matice srpske* god. 176, knj. 465, sv. 5 (maj 2000): 605–615.
8. Gordić, Slavko. „O uredničkoj delatnosti i memoarskoj prozi Živana Milisavca“. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* knj. 64, sv. 2 (2016): 509–515.
9. Ignjatović, Jakov. „O programu Letopisa“. *Letopis Matice srpske* god. 28, knj. 89 (1854): 3–6.
10. Ignjatović, Jakov. „Promena u učredništvu Srbskog Letopisa“. *Letopis Matice srpske* god. 30, knj. 93 (1856): 66.
11. Ignjatović, Jakov. *Rapsodije iz prošlog srpskog života: memoari*. Novi Sad: Matica srpska, 1953.
12. Ignjatović, Jakov. „Uvod“. *Letopis Matice srpske* god. 28, knj. 89 (1854): 1–2.
13. Istorijska biblioteka. „Georgije Magarasević“. Preuzeto 12. 4. 2024. <https://istorijskabiblioteka.com/art:georgije-magarasevic/#toc17>.
14. Leskovac, Mladen. „Sto pedeset godina Matice srpske“. *Letopis Matice srpske* god. 153, knj. 419, sv. 2 (1977): 154–160.
15. Магарашевић, Георгій. *Обявленіе о Сербској лѣтописи*. У Новом Саду: [Георгије Магарашевић], 1823.

16. *Matica srpska: 1826–1926*. Novi Sad: Matica srpska, 1927.
17. Milinčević, Vaso. „Milan Savić kao urednik Letopisa Matice srpske“. *Letopis Matice srpske* god. 177, knj. 468 (2001): 496–507.
18. Milinčević, Vaso. „Letopis Matice srpske' pod prvim uredništvom Antonija Hadžića“. U *Naučni sastanak slavista u Vukove dane [knj. 5]: referati i saopštenja*. Red. Dragutin Mirković i Radmila Pešić, 49–68. Beograd: Međunarodni slavistički centar, 1976.
19. Milisavac, Živan. *Istorija Matice srpske*. Knj. 1, 1826–1864. Novi Sad: Matica srpska, 1986.
20. Milisavac, Živan. *Istorija Matice srpske*. Knj. 3, 1880–1918. Novi Sad: Matica srpska, 2000.
21. Milisavac, Živan. *Matica srpska: 1826–1964*. Novi Sad: Matica srpska, 1965.
22. „Nekoliko napomena“. *Letopis Matice srpske* god. 181, knj. 475, sv. 1/2 (2005): 254–255.
23. Nenin, Milivoj. „Lako je bilo robovati“. *Letopis Matice srpske* god. 177, knj. 467, sv. 6 (2001): 909–915.
24. Novaković, Boško. „Letopis Matice srpske između dva rata“. U *Naučni sastanak slavista u Vukove dane, [knj. 5]: referati i saopštenja*. Red. Dragutin Mirković i Radmila Pešić, 69–77. Beograd: Međunarodni slavistički centar, 1976.
25. „Объявленіе“. *Letopis Matice srpske* god. 6, čast. [tj. knj. 20], čast. 1 (1830): [176].
26. „Od uredništva“. *Letopis Matice srpske*, god. 150, knj. 413, sv. 4 (1974): [475].
27. [„Od uredništva“]. *Letopis Matice srpske* god. 134, knj. 381, sv. 2 (1958): 1.
28. Ostojić, Tih. „Knjige za narod“. u *Konferencija u Matici srpskoj o „Knjigama za narod“: 11. (24. septembra 1902)*. Sremski Karlovci: Srpska manastirska štamparija, 1902.
29. Ostojić, Tihomir. „Pristup novoga urednika“. *Letopis Matice srpske* god. 87, knj. 285, sv. 1 (1912): 20–21.
30. Panković, Dušan. *Srpske bibliografije 1766–1850*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije; Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 1982.
31. Petrović, Boško. „Matica srpska – njen stari i novi lik u našem vremenu“. *Letopis Matice srpske* god. 153, knj. 419, sv. 2 (1977): 161–170.
32. Petrović, Teodora. „Jovan Subotić kao urednik Letopisa“. *Letopis Matice srpske* god. 126, knj. 366, sv. 2 (1950): 116–127.
33. Popov, Dušan. *Istorija Matice srpske*. Knj. 4, 1918–1941. Novi Sad: Matica srpska, 2001.
34. Pražić, Milan. „Odlomci drame življenja“. *Letopis Matice srpske* god. 156, knj. 425, sv. 1 (1980): 15–18.
35. „Proslava jubileja 16. februara 2001“. *Letopis Matice srpske* god. 177, knj. 467, sv. 3 (2001): I–XXI.
36. *Rad Kulturne Lige u 1910–1911. godini: preštampano iz „Srpskih novina“*. Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srbije, 1911.
37. Radojčić, Nikola. „Stogodišnji rad Matice srpske oko istorije“. U *Matica srpska 1826–1926.*, 205–242. Novi Sad: Matica srpska, 1927.
38. Sabovljević, D. „Bibliografija Todora Manojlovića“. Doktorska dis., Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2014.
39. Sladoje, Đorđo. „Letopis Matice srpske nekad i sad“. 1. 7. 2022, preuzeto 24. 2. 2023. <https://www.kcns.org.rs/agora/letopis-matice-srpske-nekad-i-sad/>
40. Stajić, Vasa. „Matica srpska i organizovanje društvenog prosvetovanja u Vojvodini“. *Letopis Matice srpske* god. 96, knj. 90–106 (1914–1921): 90–106.
41. Stajić, Vasa. „Rad Matice srpske na razvijanju književnosti“. U *Matica srpska 1826–1926.*, 75–121. Novi Sad: Matica srpska, 1927.
42. Stajić, Vasa. „Ustavi Matice srpske“. U *Matica srpska. Knj. 1, 1826–1926*, 467–477. Novi Sad: Matica srpska, 1927.
43. *Svetlost: ilustrovani mesečni časopis: organ Društva za školsku higijenu i narodno prosvetovanje* 1–5 (1908–1912).
44. Vrhovac, Radivoj. „Šta bismo hteli“. *Letopis Matice srpske* god. 98, knj. 502, sv. 1 (1924): 1–5.
45. Vrhovac, Radivoj. „Za potpuno duhovno jedinstvo“. *Letopis Matice srpske* god. 104, knj. 323, sv. 1 (1930): 1–4.
46. Vučenov, Dimitrije. „'Letopis' u vremenima i vremena u 'Letopisu'“. *Letopis Matice srpske* god. 151, knj. 416, sv. 6 (1975): [535–537].
47. Vučenov, Dimitrije. „Od urednika“. *Letopis Matice srpske* god. 155, knj. 424, sv. 6 (1979): 2147.

Two Centuries of the *Letopis Matice srpske* Magazine (1824–2024)

Summary

The *Letopis Matice srpske* is the oldest living Serbian periodical, and in 2024 will celebrate 200 years of continuous press run. It was founded by the professor from Novi Sad Georgije Magarašević (1793–1830). After the first few volumes, the publishing of the *Letopis* was taken over by *Matica srpska*. The paper offers an overview of the fundamental programmatic orientations of the *Letopis* during the times of numerous chief editors. The most notable among them were Georgije Magarašević, Todor Pavlović, Jovan Subotić, Jovan Đorđević, Tihomir Ostojić, Marko Maletin, and Mladen Leskovac. Its founder, Georgije Magarašević, had a broad vision of a magazine that was supposed to cover the whole Slavic, particularly Serbian, people. As time passed, the magazine has been changing its conception due to societal, political and ideological reasons. Nevertheless, it always aimed to be the Serbian magazine for literary science. The aim was partially fulfilled only after the Second World War and completed after the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Its longevity obliges both to nurturing tradition and to additional research on the impact it has in present times.

Keywords: *Letopis Matice srpske*, programmatic orientation, editors, editing

Примљено: 3. априла 2024.

Исправке рукописа: 19. априла 2024.

Прихваћено за објављивање: 21. априла 2024.